

ДЗВОНИ ЛЕМКІВЩИНИ

№ 1 (80)
січень-лютий
2012 р.

Газета заснована
29 квітня 1994 року

ЧАСОПИС ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ЛЕМКІВЩИНА»

**Народився Бог на санях
в лемківській містечку Дуклі.
Прийшли лемки у крисанях
і принесли місяць круглий.**

Б. І. Антонич

Мал. Марії Янко, м. Львів.

З ЛЕМКІВСЬКИХ НАРОДНИХ ЗВИЧАЇВ

**(Як обходять Святий Вечір
на Лемківщині)**

У Святий Вечір на Лемківщині переважно стримуються від їди до вечері. Для дітей печуть бараболі. Від варенини, мовляв, на шкірі – чиряки й струпи.

Курам сиплють зерно до мотуза, щоби все трималося купи, а також щоби ціле господарство трималося разом.

Вдень, звичайно, хлопці йдуть до саду, де при овочевих деревах, що не хочуть родити, відбувають таку церемонію: один замахається сокирою на дерево, а другий відганяє його повереслом. Від того має дерево родити.

До Святого Вечора стараються також повертати дрібні довги (борги).

Жінки не прядуть ані не шиють, тільки порядкують у хаті.

Від полудня йде гарячкова підготовка до ладження (приготовлення) вечері. Усі в селі стараються найперше запалити в печі, бо з котрого комина дим найперше виходить, той господар найперше в літі обробиться в полі. На плоті запинають кужіль з веретенем для яструба, щоби цілий рік пряв та не мав коли забирати господарям кури.

Тим часом у хаті варять такі страви з тіста: «бобальки», «оплячки», «бульки», заможніші також капустяні пироги. За омасту (жир) служить льняний олій домашнього виробу. Варять ще гриби, горох, киселицю, сушені грушки «на юху» (компот), капусту, ну й бараболю на загальну кількість дванадцять страв, на пам'ятку, що стільки було святих апостолів.

Коли смеркається, йдуть домашні на потік митися, щоби всі хвороби поплили з водою. Того дня вчасним вечером можна стрінути одних, що вже миються, другі йдуть доперва на потік, а інші вже вертають. У хаті остає, звичайно, найстарша газдиня. Кождий, хто вертає з миття три рази здоровить її словами: «Понайбі (помагай Біг) на щесьтя, на здоровля!» Газдиня відповідає трічі: «Дай, Боже!»

По молитві голова дому й домашні беруть хліб з чіснаком (часником), нарком (спеціально) печений на ту ціль, та сіль і йдуть зі свічкою до стайні нагодувати худобу. Худобині дають скоштувати хліба зі сіллю й кладуть за драбину багато паші. Таку вечерю щороку справляють тварині.

По нагодуванні худоби, вносять до хати вівсяну соломку на стіл і лавки. На стіл під соломку сиплють овес, а під стіл кладуть ланцух, леміш і топір на пам'ятку, що св. Йосиф був теслю. Стіл застеляють білим обрусом, кладуть на нього «книші» та свічку, застромлену в горня з збіжжям, яка представляє Вифлеємську зізду (зірку). В куті, на лаві за столом ставлять скопеч з водою. До нього вкидає голова дому з кожної страви по три ложки для худоби.

Сідають до вечері. Найперше, звичайно, їдять «губи» (гриби). За ними йдуть по черзі «бобальки» (галушки), киселиця з горохом і бараболєю і т.д. Капусти майже ніколи не їдять. Кождий скоштує, замішає ложкою й говорить, що не смачна. Така погорда має причинитися до обильного (рясного) врожаю в наступному році. Під час вечері дають котові їсти бобальки. Кожда означає якусь дівчину в селі. Скільки бобальок кіт з'їсть, стільки дівчат того року вийде заміж.

По вечері пастухи зв'язують солом'яним повереслом ложки й кладуть під обрус, щоби вліті корови не тратилися на пасовиську. Гасять також свічку. Коли дим іде в сторону дверей, віщує то хворобу в хаті або якесь інше нещастя.

Загально також вірять, що хто по вечері обійде три рази хату, той побачить смерть.

По вечері звичайно співають коляди, газди читають св. Письмо та святочні видання газет. Чути по хатах як гримають при товченню горіхів.

Парубки йдуть з Вертепом по хатах колядувати. Колядникам дають гроші або сушені горіхи. Горіхами діляться між собою, а гроші переважно призначають на добродійні цілі (мету), пр(иміром) на церкву. Де-не-де й грішми діляться, хоч так не повинно бути. Коляду найкраще призначувати на читальню бібліотеку (читальню).

(Друкуємо за виданням «Лемківщина рідна, заколишу в красі твоїй». – Львів, 2002, де зібрані зразки творчої спадщини лемків, які публікувалися протягом 1934-39 рр. у львівському часописі «Наш Лемко». У дужках подаємо пояснення окремих лемківських слів)

ПЛАН роботи Колегії ВУТЛ на 2012 рік

1. Проведення Різдвяних Свят у лемківських традиціях. Січень. Відповідальні голови організацій.
2. Міжнародна виставка-конкурс лемківської писанки. 30 березня – 1 квітня, Львів. Відповідальні: П. Гандяк, С. Майкович, голови організацій.
3. Презентація монографії Ігоря Дуди «Лемківський словник. 26 000 слів». Квітень – Львів. Червень – Тернопіль. Відповідальні: С. Секела, В. Прокоп'як.
4. Проведення регіональних фестивалів лемківської культури в Україні: 1 травня – м. Полтава, 27 квітня – с. Ягільниця (Чортків), Тернопільщина, 3-4 червня – м. Рожнятів, Прикарпаття, Липень – Велико-Березнянський р-н, Закарпаття, Липень – м. Збараж, Тернопільщина, Вересень (1-а неділя) – с. Нагірне (Самбір), Львівщина, Вересень – м. Борислав, Львівщина, Жовтень – м. Городок, Львівщина, Вересень-жовтень – м. Луганськ. Відповідальні голови організацій.
5. Участь у 5-му Конгресі СФУЛО в Горлицях, Польща. 12-13 травня. Відповідальна Колегія ВУТЛ.
6. Участь у Міжнародному Фестивалі «Лемківська Ватра» у Ждині, Польща. Липень. Відповідальні голови організацій.
7. Проведення Всеукраїнського фестивалю лемківської культури «Дзвони Лемківщини» у Монастирську. 4-5 серпня. Відповідальні: О. Венгринович, С. Майкович, С. Криницький, О. Будна, М.Бабічук, О.Данилів.
8. Мистецькі виставки у Тернополі, Львові, Івано-Франківську, Ужгороді. Відповідальні: І. Дуда, С. Майкович, С. Криницький, В. Мулеса.
9. Оформлення «Книги Видатних Лемків». Відповідальні: С. Майкович, голови організацій.
10. Впровадження проекту Закону України про депортацію українців з території Польщі в 1944-46 рр. Відповідальний С. Криницький.
11. План роботи «Молодої Лемківщини». Відповідальні: Л. Плахтій, голови організацій.
12. Збір коштів на будівництво лемківських церков у Тернополі та Івано-Франківську. Протягом року.
13. Проведення молодіжного фестивалю у Брошнів-Осаді на Прикарпатті. Липень. Відповідальний Ю. Марканич.
14. Створення лемківських товариств у Дніпропетровській, Запорізькій, Херсонській областях і Республіці Крим. Протягом року. Відповідальний П. Ясінчак.
15. Відновлення Веб-сторінки Інтернету. 1-ий квартал. Відповідальні: І. Дуда, Л. Плахтій.
16. Відзначення видатних подій: наукова конференція до 65-річчя акції «Вісла» (Львів), ювілей Дмитра Бортнянського (Івано-Франківськ). Відповідальні: С. Майкович, П. Гандяк, С. Криницький.
17. Випуск газет «Дзвони Лемківщини» (Тернопіль), «Лемки Карпат» (Перечин), журналу «Лемківський календар» (Львів), інших неперіодичних видань. Протягом року. Відповідальні: І. Дуда, В. Мулеса, П. Гандяк.

Голова ВУТЛ О. ВЕНГРИНОВИЧ

Ігор ГАНЧОВА

КОНФЕРЕНЦІЯ У ЛЬВОВІ

Зібрання обласного товариства «Лемківщина» у Львові традиційно проводяться в актовому залі Національної Академії мистецтв. Не випадково серед лемків маємо багато видатних малярів, різьбярів і графіків.

25 лютого з'їхалися 48 делегатів з міста і районних організацій. Голова зборів – проф. І. Д. Щерба, секретар – С. Роговська з Городка. Звіт зробив голова товариства Степан Майкович, який зупинився на проведенні роботи, проблемах та перспективах їх вирішення. Відтак звітував голова Ревізійної комісії.

При обговоренні виступаючи висловлювали своє бачення шляхів розв'язання лемківських питань. Перший – Руслан Секела акцентував увагу на політичну ситуацію в Україні напередодні виборів. Проф. Орест Чабан запитав: «А що зробило саме правління?» Потім надавав, що досі не видано матеріалів з'їзду, не передана бібліотека. Марія Байко зупинилася на історії створення товариства та перших його організаторах, «Ілюстрованій історії Лемківщини» Ю. Тарновича, проблемах хору «Лемковина». Юліан Френчко запропонував передати книжки Ю. Тарновича бібліотеці товариства.

Лілія Плахтій наголосила про відповідальність кожного перед людьми, про авторитарність методів нинішнього керівництва, про бездіяльність міського товариства, назвала невідповідність в оплаті праці бухгалтера, бібліотекаря і ведучих «Велії». Наприкінці виступу подала заяву про звільнення з посади заступника голови товариства.

Ярослав Швяглю сказав, що колись товариство не мало теперішніх коштів, але була робота. Чи не варто відмовитися від видачі віз? Петро Гандяк зауважив, що не можна «кидатися» заявами. Ми не маємо права бути осторонь лемківського руху. Нас болить питання про хор «Лемковина», якого може не стати. Тереза Кишак в хорі з першого дня, єдина серед його фундаторів: диригент справедливо вимагає виконавців «зі слухом» і відповідною освітою. Володимир Ардан: на жаль, немає контакту між правлінням і «Молодою Лемківщиною». Мусимо визнати, що маємо велику кризу в товаристві. Михайло Шпак (Самбір) висловив думку, що організація працює, проте її робота мало висвітлюється в пресі. Степан Панейко (Стрий) запропонував закінчити справу з візами і зайнятися конкретною роботою. Його слова присутні зустріли оплесками. Голови товариств працюють без зарплати, на громадських засадах. Володимир Шуркало (Пустомити) згадав, що раніше ми ніколи не вели мову про гроші. Де – гроші, там порядку нема. Ми в себе поставили п'ять пам'ятників до депортації. Хор «Лемковина» – аматорський, на часі змінити його статус.

Підсумки підвів Степан Майкович. Працюємо над тим, щоб хор «Лемковина» став професійним Лемківським ансамблем пісні і танцю. «Молода Лемківщина» має бути гілкою обласного товариства, між ними повинен існувати взаємозв'язок. Проводиться реорганізація системи отримання віз.

Розмова про «Зміни в Статуті» (2-е питання порядку денного), пройшло доволі бурхливо і швидко. Від імені голови ВУТЛ, свої зауваги до проекту Статуту висловив Ігор Дуда із Тернополя.

ЮВІЛЕЙНІ ДАТИ 2012 року з історії Лемківщини

400 – зведена дерев'яна церква Св. Апост. Якова в с. Поворозник, п-т Новий Санч (1612).

100 – народився Трохим ШЕВЧИК (*5.08.1912, с. Ждиня, п-т Горлиці +1.07.1970, м. Львів) – географ, педагог.

65 – операція «Вісла», депортація українців на Західні землі Польщі 28 квітня – 12 серпня 1947 р.

65 РОКІВ ВІД ЧАСУ ПЕРЕСЕЛЕННЯ Східно-словацьких русинів і рееміграції Волинських чехів

В наш час стало модно трактувати початок 2-ої світової війни з агресії Німеччини проти Польщі, пактом «Молотов-Рібентроп», вступом Червоної Армії на територію Західної України та Білорусії 17 вересня 1939 року. Тихенько забуваючи про березень 1939-го, розподіл Чехо-Словащини, окупацію Чехії фашистами, яку з добре відчутним національним і соціальним радикалізмом підтримували національні меншини – мадяри та Судетські німці і яка пройшла з мюнхенським зговором західних сусідів Німеччини, спрямовуючи цим експансію Гітлера на Схід.

Війна закінчилася зовсім іншим результатом, але уряд Чехо-Словащини пам'ятав, хто помагав розбити державу в березні 1939-го, хто помагав завдати жорстокої поразки чехо-словацькій державності, тому було прийнято рішення про виселення антидержавних меншин і розбудові Чехо-Словащини на базі чеського та словацького народів будь-якою ціною. Ставилось питання про рееміграцію чехів і словаків, які проживали за кордоном. Мабуть через цю чисто народну концепцію, Чехо-Словащина після 2-ої світової війни не протестувала проти приєднання Підкарпатської Русі до СРСР, де проживали русини. Ані восени 1945 року, коли проходили міжурядові переговори між ЧСР і СРСР, ніхто з Східно-словацьких русинів навіть не думав, що для них приготувив Міжурядовий Договір, підписаний 10 липня 1946 року.

По Східно-словацьких селах, в яких люди не мали ніякої практичної інформації про більшовицький режим, яких висилувала робота на неродючих кам'янисто-гірських ґрунтах, почали ходити агітатори переселення русинів на всім відомі родючі українські чорноземи. Навпаки, на українській стороні основну масу переселенців творили Волинські чехи, які на Українській Волині жили від другої половини XIX століття, з яких перші переселенці прибули у волинське село Глинськ весною 1868 року, а вже в 1870-му на Волині проживали 10 062 чехи у 64 селах. У 1871 році чеський підприємець Шмолік збудував у Глинську перший чеський пивоварний завод. Від 1884 року в Здолбуніві працює Цементний завод, збудований чеськими братами Єлінковими. Чехи зжилися з українським населенням Волині, успішно тут господарювали. Але після 17 вересня 1939-го вони пізнали, що представляє собою радянська влада, примусова колективізація та інші, характерні для СРСР атрибути. Тому в 1-ий Чехо-словацький армійський корпус у Рівненському призивному пункті 19 березня 1944-го Волинські чехи вступали абсолютно спонтанно. 10 525 чоловік поповнили Чехо-словацьку військову формуцію, що становило 26,3% усіх чеських мешканців Волині, а 7,7% чехів заплатило в боях за свободу найціннішим, своїм життям. Волинські чехи заслужено одержали дозвіл на рееміграцію. Русинам зі Словащини, які попали в цю течію,

ніхто правду не говорив під час агітації на переселення, і вже, мабуть, не скаже ніколи...

27 січня 1947 року з Бардієва виїхав перший транспорт зі русинами в напрямку до східного кордону Словащини, а 28 січня, у вівторок, з Під-Татранського містечка Левоча транспорт повіз 15 сімей зі села Торіски, між якими були і всі мої предки. «Назустріч» їм, з Дубна на Рівненщині 30 січня рушив перший транспорт з Волинськими чехами. Вся операція з переселення тривала три місяці. Зі 233 Східно-словацьких сіл виїхало 11 607 осіб, у більшості вони себе називали русинської народності. З Волині виїхало 33 070 осіб, останній транспорт з Волинськими чехами прибув у чеське місто Жатец 19 травня 1947 року.

Село Піддурків Здолбунівського району Рівненської області було місцем поселення наших пращурів із Торісок. Про 1947-48 роки, коли працювали самі для себе, мій дід згадував із ностальгією. І в колгоспних часах нашим русинам волинська земля щедро віддавала урожай, хоч курячим кроком, але йшло на покращення. Я народився в Піддуркові в 50-их роках, тому мене особисто важкі радянські роки не торкнулися. Сьогодні згадую пору жнив, родючі сади, своїх вчителів, які хотіли вмістити нам якомога більше знань, натхнення від Гагаріна, перший телевизор у селі і повну хату односельців біля нього – атрибути звичайної людської співдружності, які не доводилося бачити на інших меридіанах і паралелях мого земного життя.

Частинно населення Піддуркова були й люди, вигнані польськими жандармами із споконвічних українських земель Південно-східної Польщі. Наймолодший з моїх дядьків, Михайло, закохався в Піддуркові в красуню-лемкиню Євгенію, яка 14-річною з 2-річною сестрою і мамою були вигнані з батьківського дому протягом однієї години. Одним словом, не зрівняти переселення наших русинів Словащини з цинічним виселенням лемків із Польщі.

У 1966 році наші повернулися в Словацьку. В 1968-му почалася «Празька весна», а з нею, 21 серпня – збанкрутована Дубчєковська ідея «соціалізму з людським обличчям». Московський «клуб перестарілих» побоювся празького натхнення...

Іван ГОРБАЛЬ,
(Дунайська 22, 05201 Спішска Нова Вес
Словацьчина),
спеціально для газети «ДЛ».

Наші Ювіляри: Марія БУРДЯК, Іван ВИШОВСЬКИЙ

НАША БЕРЕГІНЯ

29 листопада 2011 р. виповнилося 80 років від дня народження Марії Нестерівни Бурдяк, яка проживала в с. Біла біля Чорткова, а тепер – в с. Біла біля Тернополя. Відома лемківська діячка, педагог, фольклорист і етнограф. Одна з трьох наших краян представляла Тернопільщину в першій Раді новоствореного товариства «Лемківщина» у Львові. Була однією із засновників районного товариства в Чорткові (1990 р.). Щиро вітаємо її з цим визначним Ювілеєм!

*Славна наша Берегине, щирим серцем
до Вас линею:
товариство «Лемківщина» перед Вами
на колінах.*

*За невтомну творчу працю, душевну наснагу,
заслужили Ви у нас велику повагу.*

*Все Ви робите для того, щоби не забути
скарби нашої культури віками набути.*

*По листочку, по зернятку їх вибируєте
і в скарбницю Лемківщини золотом кладете.*

*То ж Вам хвала заслужена і вдячність нащадків,
літ багато Вам прожити в здоров'ї та в щасті.*

*Вся наша Лемківщина уклін доземний Вам схилиє
і гордиться понад усе, що таку доньку вона має.*

Іван ВИШОВСЬКИЙ,
м. Чортків.

«ТИПОВИЙ ЛЕМКО»

Іван Іванович Вишовський – «типовий лемко», родом зі с. Королева Руська Ново-Санцівського повіту Краківського воєводства. Поляки тепер перейменували село на «Крульова Гурна». 18 січня 2012 р. йому минуло 80 років. Незважаючи на фізичні недомогання, властиві старшим людям, він почуває себе бадьорим, енергійним і працездатним. Щоденна фізична зарядка сприяє його оптимістичному настрою і веселій вдачі.

Після переселення з рідних Карпат у 1945 р. родина Вишовських осіла поблизу Чорткова, на хуторі Чорний Ліс, що належав до села Переходи. Справді, місцевість тут чудова, подібна до Карпат. Навколо зелений ліс, а в ньому – співуче птаство. Вишовські розвели великий сад навколо хати. Проте досі тужать за своїми рідними горами. І Вишовський закінчив Чортківський землевпорядний технікум у 1953 р. Працював у Дрогобичі, Ужгороді, Тернополі та Чорткові геодезистом і землевпорядником. Виявляв до землі неабияку повагу, знаючи ціну праці рук землероба змалку.

У 1990 р. в Чорткові було створене перше в області районне товариство «Лемківщина». До складу правління увійшов І. Вишовський. Протягом 20 років був його секретарем. Вмів не тільки писати змістовно і лаконічно протоколи зборів, але й мережити гарні вірші. Цікавився історією та культурою Лемківщини.

То ж побажаємо Іванові Вишовському в доброму настрої та здоров'ї довгих років життя, відтворити ще багато письменних спогадів про нашу незабутню Малу Батьківщину.

Марія БАБІЧУК,
м. Чортків.

Новорічні фоторепортажі

ЛЕМКІВСЬКА ВЕЛІЯ

Львів, «Політехніка», 14.01.2012 р.

ЛЕМКІВСЬКИЙ ЙОРДАН

Тернопіль, ПК «Березіль», 19.01.2012 р.

ЗА ЗАСЛУГИ

Богуслава ПАЛКОВА

– лемкиня з Крилиць, громадська діячка, членка Союзу Українок, Братства ОУН-УПА, правління Тербовлянського районного товариства «Лемківщина», рішенням Політичної Ради Народного Руху України від 17 серпня 2011 р. нагороджена вищою нагрудною відзнакою НРУ

«За заслуги перед українським народом» II ступеня,

на відзначення особливого внеску у відродженні Державності та з нагоди 20-ої річниці Незалежності України.

Ухвалу підписав голова НРУ Борис Тарасюк.

ВІТАСМО!

Катерина РУСИН (1936-2011)

ОСМИСЛЕННЯ

Слово до «Молодої Лемківщини»

Закінчення. Поч. у №4(79).

Це Анатолій Нечай з Теробовлі, що на Тернопільщині, режисер театралізованого дійства «Земля, розп'ята на Хресті історії», яке відобразило депортацію з такою правдою і силою, що дві години герої сценічного дійства і глядачі на Ватрі в Монастирську дихали в одному ритмі, серця билися в унісон дійства, думки крутилися навколо одного поняття і висновку: виселення – це жах, страждання і страшна реалія лемківської історії.

Часто на лемківських ватрах і фестивалях чуємо слова мудреців: « доки на світі буде хоч один лемко, доти буде Лемківщина». Так то так. Але Лемківщина – це не лише земля, свята земля, що розп'ята на Хресті історії, але і сирота, вічна скорбота, вічно самотня без людей, які віками жили тут.

Люди Лемківщини... Їх все менше і менше, бо життя не вічне, і з часом все більше сироті Лемківщини. Вже й тим бескидянам, які представляють Друге покоління людей з Лемківщини, нині їм під 70. В часи депортації їм було по 5-10 років. Вони пам'ятають Лемківщину і депортацію. На жаль, їх все меншає.

Та доки будуть люди та їх нащадки думати про свій рід, рідну землю батьків, дідів, доти буде Лемківщина. На щастя Лемківщини такі нащадки залишилися. Вони знають свій рід, відвідують Бескиди, виступають на ватрах і фестивалях, створюють лемківські товариства, бережуть культуру і духовні цінності Лемківщини...

НОВА ГЕНЕРАЦІЯ ЛЕМКІВ

Через 65 років страшної, жахливої депортації зрозуміти до кінця вічність Лемківщини стає можливим із точки зору цілого покоління лемків різних вікових груп. А їх, цих вікових груп, сьогодні – три.

Перше покоління лемків.

Це найстарші за віком лемки, котрі народилися там, на Лемківщині, в чарівних Бескидах, виростили, сформувалися як гасди, і після депортації доживали тут, в Україні. Вони все життя вірили, що вернуться назад на рідну Лемківщину, до своїх Бескидів. З тією надією і вмирили.

Першому, найстаршому поколінню лемків пережити це все було найтяжче. Адже 65 років – це великий час. Бо, як розуміється, ще ніхто, ніде і ніколи не зборов час. І зміна, наступність поколінь мусила статися.

Друге покоління лемків.

Це лемки, які народилися на Лемківщині, але дітьми, в 5-10 років покинули рідний край. Ми їх називаємо «дітьми Бескидів». Вони виростили і сформувалися як діти покинутих Бескидів, тут, на Бойківщині, Гуцульщині, Поділлі. Від першого покоління лемків Другому поколінню, на щастя, передалися як багатий й безцінний скарб – любов до рідного краю, до Лемківщини, до Бескидів, туга за ними, ностальгія за рідною землею і вічна молитва лемкинь.

Це покоління, дякуючи мудрому вихованню своїх дідів, батьків – ширих патріотів рідної землі, мало повну уяву про Лемківщину. Це покоління має любов та інтерес до рідної землі, до етнічних традицій, звичаїв, культури і духовності лемків. Саме воно несе і передає ці якості наступному поколінню.

Третє покоління лемків.

Це вже молода генерація лемків, яка народилася в Україні. Часто це змішані субетноси – лемки і бойки, лемки і гуцули.

Третє покоління, так уже розпорядилася доля, несе найбільшу відповідальність за Лемківщину, за Бескиди, за їх вічність у пам'яті нащадків. Адже це, власне, якраз та генерація лемків, котра і тільки вона, прийняла науку, настанови, інформацію про рідний край батьків і дідів, заповіт бути гідними нащадками вдячними долі, бути причетними до Лемківщини через рід свій – від другого покоління бескидян, котрі мали щастя народитися в Бескидах. Тому така велика місія в справі збереження лемківського роду, як етносу з Бескидів, належить Третньому поколінню лемків.

XXI століття наклало велику печатку тривоги на Третє покоління. Це молоді люди, добрі, вмілі

фахівці, освічені люди, яких доля розкидала по світу, найбільше по Європі: Іспанія, Португалія, Франція, Німеччина, Італія.

На щастя Лемківщини, на радість усім нам, на гонор Бескидам, і там, у тих далеких світах, вони, молоді лемки, несуть і показують етнічні цінності народам Європи. Вони створили в Італії товариство «Бескидське земляцтво», яке назвали про-своєму – «Лемки в Італії». Товариство очолила молода лемкиня-бойкиня Ілона Курташ-Матішин, уродженка Долини, жителька с. Вигода. Нині вона закінчує Університет Європейських мов в м. Удіне на Півночі Італії, володіє чотирма мовами. Обрала тему дипломної роботи «Духовні цінності, духовні символи етнічних українців у Бескидах і Карпатах».

Лемки в Італії беруть участь у всіх програмах, святах, акціях. Охоче одягають вишиванки, співають наші пісні, танцюють українські народні танці. Є надія, що на святі «Рушник єдності» ще не раз покажуть Європі таланти Лемківщини і гордість Бойківщини.

Ціла плеяда русинів нині виконує в Європі велику місію збереження духовних цінностей етнічних українців. Українці в Італії – це Руслана Русин, Юрій Русин, Катерина Русин, Тетяна Русин, Антон Матішин. Італійський лемко Тоніно Дегамо побував на Лемківщині і полюбив Бескиди так, як любить свої рідні Альпи. Вони всі з третього покоління, і на них велика місія – передати весь духовний скарб Лемківщини наступному Четвертому поколінню, а через них – нащадкам, далі у віки.

Більшість із них виростили на розповідях батьків і дідів про Лемківщину. Майже усі вони не були в краю батьків, не бачили чарівних Бескидів, але мріють побувати там, побачити землю дідів і прадідів, відчувати красу Бескидського краю. А ті, хто вже побували на рідній землі, пили воду з гірських криниць, нахилилися до праотчих джерел. Купалися в потоках Бескидів, запалювали свічки на могилах предків, молилися біля каплиць (бо церкви знищені!), збудованих дідами, вклонилися Хрестам на цвинтарях, вкритих смерековим лісом – навздоки причастилися любов'ю до батьківської землі. Напоєні п'янкою красою, постійно повторювали неперечну істину: «Так, мають лемки за чим плакати!»

Незабутня зустріч із Бескидами вже ніколи не зітреється з пам'яті Мирослави Шелест (з дому – Коваль), яка вперше опинилася на подвір'ї свого батька в с. Струбовисько. Все тут підкріплювало родинний зв'язок: і високий берег над потоком, і зелена яблуня на березі, і зелені трави на місці хати. Але найбільш комфортно було вночі Мирославі з роду Антонів купатися в річечці Потік. Бо ця вода додавала сили, здоров'я, будила роздуми і єднала з усім родом...

А скільки ніжності, аромату трав, квітів тепла і сили відчула молода лемкиня з Третього покоління Галина Фрейшин (з дому – Лазоришин-Луцишка-Дзюнич), нині секретар «Бескидського земляцтва», коли вперше опинилася на подвір'ї, де стояла колись хата її діда Федора Луцишки. На грядках, де колись її мама Галина Лазоришин ходила по скибах, веснучи городи, по квітах і травах, зустрічаючи сонце. «Чи не загубиться, чи не пропаде це все, чи не забудеться? – думала Галина Фрейшин. – Чи не варто би на місці кожної хати поставити пам'ятний знак?»

А скільки цікавості до Лемківщини читаємо на обличчя Галини Шлапак (з дому – Ціхун), молодій журналістці Аннички Зарічної, яка теж вперше на Лемківщині і шукає село і хату своєї мами... Знайшла лише далеких родичів.

Це сьогодні турбує найбільше бескидян. Адже неперечним є те, що «старіють» наші ватри і фестивалі. Рідшають ряди лемків із Першого покоління. Справді, «Молодій Лемківщини» є сенс хвилюватися, бо час – невблаганна річ, а 65 років – це майже тривалість життя одного покоління. Ще ніхто не зборов час – зміна поколінь неминуча.

Що ж передасть Третє покоління своїм спадкоємцям?

Думати і відповідати вам, нащадкам із Четвертого покоління лемків.

Бескидська Берегиня

підготували багато інших лемківських колядок, декламували вірші лемківського поета Василя Хомика. Україна для Антонича – це, насамперед, його рідна Лемківщина, – наголосила завідувача музеєм Ірина Цеценко.

ЮВІЛЕЙНЕ «ЛЕМЧАТКО»

Дитячому щорічному додатку до «Лемківського календаря» – «Лемчатко», виповнилося 5 років. Щорічник призначений для дітей дошкільного, молодшого та середнього шкільного віку, багато ілюстрований. Тут зібрані давні і нові оповіданки, поезії, легенди і казки, новини та репортажі з історії рідного краю, які розширюють кругозір дитини.

«ПОСТУ СЯ ТРИМАЙМЕ...»

Однією з гарних християнських традицій є святкування в останню неділю перед Великоднім постом «Запустів», або у лемків – «Пушчання». Уже вкотре у «Лемківській світлиці» Чорткова зібралися лемки, від старого до малого, на це свято. Щорічно приготування і проведення фестивалю бере на свою відповідальність один із осередків районного товариства. Цього року господарями були лемки зі с. Пастуше, який очолює Ганна Галайда.

У господарів вечора – вишуканий лемківський народний стрій, гості – у розмаїтих вишиванках. На початку величаво звучав лемківський славень «Гори наші...» Опісля серця присутніх об'єдналися у щирій молитві «Отче наш». Відкрила «Пушчання» привітальними словами голова товариства Марія Бабічук. Віршами та прозою переплітали сув'язь святкової програми ведучі Люба Дмитраш, Ліля Галай та Оля Задоровська, запрошуючи учасників до слова, пісні і танцю.

Для «Пушчання» характерним є вибачення один одному провин. Саме цей елемент програми прекрасно продемонстрували два художні колективи, що мають звання «народний»: «Горлиця» зі с. Пастуше (кер. С. Хорощак) і «Потічок» із Нагірянки (кер. С. Шекета), даруючи пісенні вітання, які наповнили серця радістю усвідомлення того, що лемки – Богом обдарований талантами нарід.

Бурхливими оплесками нагородили присутні учасників танцювального колективу школи мистецтв смт. Заводське (кер. І. Гоменюк) і наймолодшу лемкиню Катросю Задоровську. Декламуючи полемківські, Катросю, разом із Володею Галайдою та Дмитриком Щипчиком, відтворили тяжку долю переселенців.

«Пушчання» відвідала делегація з Тернополя: Василь Прокоп'як – голова міського товариства «Лемківщина», члени правління – Дарія Антонюк, Богдан Новацький та Роман Телеп. В. Прокоп'як привітав почесних лемків Чорткова Марію Бурдяк та Івана Вишовського із ювілеями і вручив подарунки. Відділ культури та туризму райдержадміністрації представляла Осипа Овод – заслужений працівник культури України, директор

районного Будинку культури імені К. Рубчакової.

Не обійшлося без спогадів і спіз, які не одному зросили очі, слухаючи сумну розповідь Володимира Вудки – музиканта і співака, про переселення і страждання лемків. Сьогодні він тишиться обдарованою дочкою, котра працює вчителем музики у Заводській школі № 4 та регентом у церкві.

Упродовж всього вечора звучали неповторні мелодії у виконанні знаних музикантів Василя Мандзія, Павла Дмитраша і Сергія Хорощака.

«Пушчання» без смачних страв – не «Пушчання». Усе приготовлено з любов'ю – пероги (вареники), росіл зо стеранком (бульйон із лапшою), голубці від Л. Кашик, студенина (холодець) від М. Бабічук, пампушки з мармулядом (повидлом) до кави. А палюнка (горілка) – тільки сьогодні! Завтра не можна, бо наступає Великий піст аж до Великодніх Свят.

Авторка описаних вражень звернулася до гостей свята віршованими рядками про любов до лемків і подарувала пісню «Ой верше мій, верше...»

Галина ГРИЦЬКІВ.

Богдан Ігор АНТОНІЧ

КОЛЯДА

*Тешуть теслі з срібла сани,
стелиться сніжиста путь.
На тих саях в синь незнану
Дитя Боже повезуть.*

*Тешуть теслі з срібла сани,
сняться весняні сні.*

*На тих саях Ясна Пані,
очі наче у сарни.*

*Ходить сонце у крисані,
спить слов'янськеє Дитя.
Ідуть сани, плаче Паня,
снігом стелиться життя.*

ХРОНІКА НОВИН

ЛЕМКІВСЬКА КОЛЯДА

У родинному будинку Антоничів у с. Борятин на Львівщині 22 грудня 2011 р. проводилася Лемківська коляда. Музей-садиба відкрита три роки тому і є філією Львівського музею історії релігії. Вона розміщена в колишній греко-католицькій пробанії, де з 1926 р. жила родина о. Василя (помер у 1947 р.) і куди неодноразово приїздив зі Львова Богдан Ігор Антонич.

Тут звучали колядки «Різдво» і «Коляда» на слова Поета, знайомі для багатьох ще з дитинства. Діти місцевої школи

Одне з важливих завдань «Лемчатка» – популяризація дитячої творчості. Минуле формує майбутнє, без нього неможливо оцінити і збагнути культурне надбання нашого народу.

Ідея та впорядкування щорічника належить Любі Смереканич, а редактування – Ользі Кровицькій зі Львова.

ПОЕЗІЇ ВАСИЛЯ МУЛЕСИ

Вийшла перша поетична збірка Василя Мулеси «Синими берегами» (Ужгород, 2011. – 96 с.) – голови Закарпатської обласної організації «Лемківщини». До цього він видав прозові книжки «Цвіт ялиці», «На чатах добра», «Псоглавці». У збірці переплітаються філософські, ін-

тимні та пейзажні мотиви. Поет висловлює найщиріші почуття про маму, Україну й рідні Карпати.

Світ поезії, – пише автор, – тишить суєту, а жорстокість перетворює на любов... Золото і гроші стають пологою там, де живе поезія, де живе дух любові до Слова – вищої субстанції на нашій благословенній Землі».

РІЗДВО У ПУСТОМИТАХ

12 січня Пустомитівське районне товариство «Лемківщина» вперше провело «Лемківське Різдво», в якому взяла участь більше ста осіб. На святі виступав народний хор «Радоцина». Лемківська громада забавлялася протягом 8 годин.

ПЕРЕЗЕРАМЕ СТАРЫ ЗНИМКИ

Лемківській квартет. Ресторация «Брістоль» в Чорткові. 1953 р.
Миколай Вороняк (саксафон, клярнет), Корнель Оленяк (саксафон),
Миколай Чарнош (бубен), Петро Чарнош (аккордеон).

ШЧЕДРІВКИ

Щед-рий ве-чер, Сьвя - тий ве-чер, доб-рым людям і нам бу-де.

Щед-рий ве-чер, добрий ве-чер, доб-рым людям, добрым людям.

Приспів:

– Щедрий Вечер, Сьватий Вечер,
щчебітойка щчебетала,
господаря обуджала:
– Устан горі, сьвіт на дворі,
Божа радіст, наша миліст.

Корови ся потелили,
тоты быцьки породили:
теличейки рогаті,
а ріжейки золоті.

Приспів:

Овечки ся покотили,
што-с там добрі породили:
ягничейки вовнаті
і ріжейки золоті.

Приспів:

Конички ся помножили
што-с там добрі породили:

лошати́йка гривагні,
а гривой золоті.

Добрі тому, хто в тим домі,
а в тим домі веселому,
а в тим домі гречна панна,
гречна панна Марія́нна.
На ній сукні барз дороги,
за сто злотих, за червених
і за пару коні вороних.

Щедрий Вечер, Сьватий Вечер,
добрим людям і нам буде.
Новий місяц не заходить,
мій милейкій не приходит.
А в неділю пред зорями
ластівойки щчебетали:
– Устан, устан, господарейку,
маш у домі радістейку –
кобыли ся пожребили,
всьі конички породили.

Марія СТАХІВ-КРУПА

ПЛАЧ З ГІТАЛИ

Україно, моя ты Україно,
мі цне ся в чужій стороні.
Я далеко од тебе, Країно,
але ты завше в серці моім.
Чого нам, Україно, судило ся
блудити рабами в темноті,
поклоняти ся чужому народу,
а не нашій премиленій землі?
Смотрю ся на синее море,
Позерам на горы чужі:
все не наше, не рідне довкола
і барз смутно, і тяжко мені.

12.02. 2003 р.

РАНОК В КАРПАТАХ

Як ранейко сойце сходит,
лемко юж по горах бродит.
Сьїдав собі на пеньочку,
заграв в свою сопілочку.
Сопілочка ніжно грає,
аж дівчині серце крає.
За сопілку, за сині очы
не спит она цылы ночы.
Та мельодия прекрасна
нигда в серці не погасне.
Я щчеслива і до нині.
Хоц голова моя в сивині

15.11.2003 р.

Лемку! Маи бесідувати, гварити, мовити, повідати,
радити, речы, гадати.

Втовды лем будеш собом і шанувати Тя будут Люде.

КРЕВНЕ ДРЕВО ВАНІКА

З циклю «Вундер-Кінд од Сянока»

Новела

Дідо Митро, як ішчы був парибком, то на цїле село не было му рівних. Він був і гуляка, і сьпівака. Нич му не бракувало і в роботі. А попри то, ішчы мав неабьякій хыст баламутити дівкам головы. Дівок мав до выбору і до кольору, шьытки ся му подавали, но чогосы не годен був выбрати сой тоту єдну-єдину. Райзував дідо і по другых селах – не єдна дівка за ним сохла і не єдній завернув голову. Завертав бы і дале, але на тринадцетім роцї його кавалеркы, перешла му дорогу баба Нацка. Она стримала фортелі юж добрі підтопаного кавалера. Была баба Нацка з другого села, богачка-єдиначка, до того ішчы не глупа і не скупа. Жебы якости заспокоїти діда, пустила му гіпнозу і запросила выполоти ей грядку. Дідо до роботи був не ледачий: в роботі му не было рівних, він за што бы ся не взяв, то шьытко горіло му в руках. Одказати богатій гардій парадниці дідо не міг, два разы го не треба было просити, жебы выполоти грядку. Ажебы не стратити в очах парадниці свій парібоцькій гонор і спосібности, і жебы їй догодити, то дідо юж ся добрі постарав... Тота робота припала му до душы і тіла: він прополов аж штоси зо штирі разы. Баба Нацка дідовом роботом была барз задоволенна, то запросила го і на другій ден, а дале дідо юж сам приходив, бо до грядкы дорогу знав і стезя была юж добрі протоптана. На тому дідова кавалерка на тринадцетім роцї збанкрутувала, до округлого рахунку забракло му лем два рокы.

В скорім часі дідови треба было ся женити. Бабу Нацку, разом з перинами, дідо выкрали, бо не хтіли за них єй оддати, же мали мало ґрунту. За кавалерком дідо нигда не жалувал, бо в вынагороду достав од бабы Нацкы сына, який му згодя тиж презентував внука – «вундер-кінда». До слова, то був выкапаний дідо Митро. Тота подибніст барз тішыла діда. З той радости він не знав де ся подіти, ходив по оборі як гонористий когут. Тепер їх было двоє, єден ся тішыв, же ма дуже кур, а другій підсакував до неба, же достав красного внука. Кед внук ішчы був маціцькій, то дідо ся не пхав до нього, бо там было кому (отец, матір, баба і нанашка), але як Ваніко (таке дали му імено) юж став дост твердо на ноги, то выхованя перешло до діда. Внук уважні слухав дідови поучаня, оповідки, поради, николи го не прерывав і не перечыв му, а лем даколи дашто ся зьвідувал. Но а тоты дідови поучаня мали і ґанч, бо Ваніко єдним ухом слухав, а другым выпушчав. Было таке собі цыдило, през котре він брав, што му лем было до вподобы. Остаткы він не брав до увагы, бо собі помисльїв, же зьїв шьытки розуми, то даколи мож было і не брати до голови дідови настановы. Што з того вышло, будеме видіти дале.

Миколай ФУЧЫЛО,
уроджений в с. Воля Нижня, п-т Сянік.
Мешканец с. Остап/с на Тернопільщчыні.

ЙОРДАНЬСКА ВОДА

Новела

Было то в середні пяддесятьох років в Чорткові... Мале шестирічне дівчатко лежало в ліжку з високом горячком. Личко пожовкло і ся вытягнуло от слабости. Мало жовтуху. А втовды не брали хорих до шпиталю, бо хороба была закажна. Тільки самы дохторе приїзджали што 2-3 години. Давали лікарства, застрикы і міряли горячку. Приїздили і тільки кывали головами, бо было тому дівчатку штораз гірше. Крев в жылах была густа од зневодніня тіла і горячки. Мама напівжыва, змучена і страплена, положила ей на хвилю до ліжка, а сама пішла рыхтувати сяке-таке сьніданя і румянок для хворой. Дівчатиско лежало і час од часу смотрило на образ, што висів на сьтїні. Быв то образ Крещеня Ісуса Св. Іваном в ріцї Йордані. Тот образ намалював ім на памятку цьотечний брат, який був барз здібний, але родиче не мали за што го вчыти на маляря, то ся вчыв на ветеринаря. Мав лем 17 років.

Дівчатко то приходило до памяты, то зас впадало в напівсон. Як одтверло очы, то одразу виділо образ Ісуса, який ся схылив над водом, а Св. Іван лям му воду на голову, а она великыма кроплями скочувала-ся по волосю на його лик. «Вода...вода...Йорданьска вода... шептали ей уста. Мамусь! Дайте мі воды сьвяченой, той Йорданьской, сьвяченой воды, жывой...» Дівчатку ся здавало, же образ ожив і вода наравду жыва тече в ріцї і жыва сьцяп-

кує з головы Ісуса, над яком витав Сьвятий Дух яко голуб.

Мама схылила-ся над доцьом, жебы почути ей шепіт. А як почувла, то з розпачы розплакала-ся, бо мыслїла, же то юж конец... Принесла в горнятку пару лыжок сьвяченой воды і дала ся напити. А дітина зас просит: «Дайте мі шьытку, яку мате! Воды, воды... той Йорданьской, жывой...»

Мама принесла їй шклянку сьвяченой воды. Веце ся бояла давати. Але дітя выпило і личко ся кус прояснило. Заснуло. За яких дві години прихав фельдчер з медсестром і своїм очам не повірили. Дівчатко спало і мало нормальну температуру. Барз были здивуваны, бо дітя ішчы пару годин тому ледво тримало-ся при жытї. З якысой дивной а незбагненой причыны хороба отступила. Допытували-ся: яке лікарство їй давали? Мама повіла, же румянок. Не повірили. На другій ден приїхала дохторка, жебы на свої очы вздріти тоту чудо. Зас ся выпытувала: што дівчатко пило? Але оно повідало, же нич не памятає. В тоты безбожны часи не мож было ся признати, же помогли образ і сьвяченна Йорданьска вода.

Велика віра чыстой дітячой душы і мамина молитва были тыма чудодійными лікама, котры вратували авторку той новелі од смерті.

Ніна ОЛЕНЯК,
м. Бучач.

ГОСТИНА МІСЯЦЬВ

Оповіданка зо Сьвяткови

Зышли-ся шьыткы місяцї до купы, дванадцет їх было, і зачали сой радити. І запросив Марец Грудня на гостину, жебы до нього прихав.

Але Груден ся порадив з Майом, як до Марця на гостину приїхати. Май му порадив так: бер сані і віз, бо інакше до нього не доїхаш. І він взяв і поїхав до Марця на гостину.

Як звидів Марец, же іде Груден до нього возом, то так го завалив сьнігом, што мусьїв стати.

Знимат втовды Груден з воза сані і запрігат коні до санів, а віз складат на сані і дале іде. Видит Марец, же він

санями іде: розступили-ся хмары, соньце пригріло і сьніг згыб. Груден зас складат сані на віз і прихав до нього.

І повитали-ся так як брата. Зьвідує-ся го Марец: Грудню-брате! Хто ті той рады дав, же-с до мня зміг приїхати? А він повідат: Добрий брат Май той ради мі дав.

А Марец повідат: Почкай, брату Маю, зварю я квіткы в гаю! І гварит Груднюви: Кебы я мав таку велику ніч, яку мам міц, то бы-м в корові теля заморозив, але я розложу-ся силом, а ден мене заскочыт, тай юж по морозы.

(Літ.: Про говір галицьких Лемків. Нап. Іван Верхратский. – Львів, 1902. – С. 164)

«Дзвони Лемківщини» -

часопис Всеукраїнського Товариства «Лемківщина»

Наша адреса:

46001, м. Тернопіль, бульв. Т. Шевченка, 21, тел. 52-29-93.

Реєстраційне свідоцтво ТР 145

Замовлення № 409. Тираж 1000

Обсяг 1 друк. арк. Друк офсетний.

ТзОВ «Терно-Граф», м. Тернопіль, вул. Текстильна, 18. Тел. 52-28-79, 52-28-97

Редактор Ігор ДУДА

Редакційна колегія:

Парасковія ТРАЧ - відповідальний секретар, Олександр ВЕНГРИНОВИЧ (Тернопіль),
Степан КРИНИЦЬКИЙ (Івано-Франківськ), Степан МАЙКОВИЧ (Львів).

Комп'ютерний набір і верстка - Тарас ВАШКІВ.

Висловлені авторами думки можуть не співпадати з позицією редакційної колегії.

Відповідальність за достовірність фактів несе автор публікації.

Редакція залишає за собою право редагувати та скорочувати тексти.

Рукописи не рецензуються і не повертаються.